

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1642. Soc. 103.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

13. Insignis fuit in erigendis de novo Congregationibus, five Christianæ pietatis officinis. Ipſius zelo debentur Bracharenſis, Conimbricenſis, & Ulyſſiponenſis in templo Domûs Profeſſæ illa, quæ vocatur ex nomine Virginis Doctrinæ, quâ necditiore, nec ſplendidior ulla eſt in tota Luſitania. In catecheſi tradenda tum in foro, tum in locis publicis tantus, & tam fervens eminuit, ut in numerus populus ad ipſum audiendum confluxerit, miris etiam perditorum hominum converſionibus ſubſecutis.

14. Eadem domus 12. Decembris obeuntem conſpexit P. Didacum Moritur P. Didacus Areda. Aredam. Patriam naſtus Arrayolum in dioceſi Eboreniſi. Vir præditus inſigni ſapientiâ Theologiam docuit Conimbricæ. Erat inſtar oraculi Ulyſſipone. Rex Philippus III. illi per litteras egit gratias, quòd negotium multis intricatum nodis, in quo vertebatur poteſtas coronæ Regiæ, firmis rationum ſubſidiis ſic munierit, ut redditum ſit inconcuſſum. Eximias dicendi dotes inaurabat virtus.

15. His adjiciendus P. Franciſcus Pacomius Italus, qui plurimis annis Moritur P. Franc. Pacomius. ſtrenuam operam in Angola noſtris miniſteriis impenderat; reſſus in Luſitaniam brevi poſt appulſam navem, id eſt, 13. Decembris Ulyſſipone portum æternitatis attigit. Non diſſimili obitu Conimbricæ 23. Februarii raptus eſt P. Paulus Britus. Moritur P. Paulus Britus. Apud Orientis Indos non parvo lucro exercuerat Apoſtolicum munus. Inde veniens ad procurandas Ulyſſipone res Goanæ Provinciæ morbum contraxit. Ut convaleſceret, ſeceſſit Conimbricam. Sed nulla medicamenta fregere mali pertinaciam.

Annus 1642. Soc. 103.

Habitatus fuit Ulyſſipone Provincialis Conventus ad eligendum in urbem Congregatio Provincialis. mittendum Procuratorem. Regebat Provinciam P. Antonius de Souſa. Electus P. Mathias de Souſa Rector Scalabitanus. Erat ea duodeciſima Congregatio Provincialis.

2. Viris aliquot optimis fraudatur Provincia. Nonagenario major Ulyſſipone 18. Januarii dies ſuos clauſit P. Petrus Novatiſus. Mors P. Petri Novatiſi. Contigit propinquo gradu conſanguinitatis Ven. P. Simonem Rodericium. Natus eſt in dioceſi Viſenſi non longè à patria Simonis. Eboræ moderatus primariam Theologiæ cathedram, & Doctoris inſignibus ornatus. Profundæ fuit ſapientiæ; ſed pluris fecit virtutem. Egit primum Præpoſitum Domûs Villæviſſoſæ. Dum regeret Collegium Eborente, dicebatur Pater pauperum: nescivit negare eleemoſynam petenti propter Deum. Si ad manum aliud non erat, largiebatur vel ſudarium, vel precatorium corollam. Ad poſtremam ſenectutem non diſceſſit à communi vivendi more. Pater omnibus æquus adminiſtravit Provinciam ſummâ virtute, integritate, & prudentiâ.

3. In eadem Domo 24. Aprilis vitali aurâ frui deſiſſit P. Bartholomæus P. Bartholomæi Guerre-
mii. Guerrerius Almodovarenſis in agro Orichienſi. Fatigari non poterat in obediendis ſacris miſſionibus. Septendecim ſerè annos hujusmodi miniſterio dicavit magno animarum lucro, & Societatis decore. Chariſſimus fuit Principibus Brigantinis ob inſignem virtutem, & antiqui moris humanitatem. Scriptis ſuis in lucem editis illuſtravit noſtræ Societatis Martyres. P. Sebaſtianus P. Sebaſtiani Rodericii. Rodericius domo Brigantinus, multarum virtutum exemplar, de omnibus bene locutus, nemo de ipſo malè. Sancta & prudens ſinceritas amabilem Deo reddidit, & hominibus. De his tribus ſcripſi uberius, & typis vulgavi.

4. In Collegio D. Antonii Ulyſſipone mors ſuſtulit calendis Januarii P. P. Simonis Falonii. Simonem Falonium, natum Galviæ in Islandia, Societati in Luſitania adjunctum. Propter virtutem, ſuprà quàm dici poteſt, ſingularem, vix fuit, qui non amaret. Aiſiduus in tribunali confitentium, multus erat in habendis ad mores corrigendos ſermonibus. Docebat mathem in noſtris ſcholis. Cùm tempora poſce-

Antonius Franco.

Na

ſce-

scerent armari Regem, refici, ac muniri arces; Rex Falonio injunxit, curas intendere renovandis propugnaculis, ac praesens dirigeret, quae in rem forent. Dum haec agit, egit & animam.

P. Petri Castil-
lii.

5. Die commemorationis fidelium defunctorum in eodem Collegio iis accessit P. Simon Castilius. Erat ex Brasiliensi Provincia. Illic fuit ab Hollandis captus. Hujusmodi occasione post varios rerum casus, & duram captivitatem, ad Lusitaniam tandem appulsus, fessus annis, nam erat octogenarius, fractus laboribus, & plenus meritis, quod unice optaverat, inter Socios moritur. Ibidem 12. Februarii ultimum vixit P. Ignatius Estafortius, qui cum Marchione Montalvanensi ex Brasilia in Lusitaniam remeavit.

P. Ignatii
Estafortii.

P. Joannis
Lopii.

6. Mazangani, quod post expugnatam Loandam se nostri cum Lusitanis receperunt, 7. Februarii exuvias suas reliquit P. Joannes Lopius, domus nostrae Prorektor, tolerato quatuor mensium acuto morbo. Cui in munere successit P. Philippus Francus, de quo saepe facienda mentio, quod multum juverit rem Lusitanam in arce Loandae recuperanda.

Solvitur Resi-
dentia in in-
sulis Capitis
viridis.

7. Dictum abunde de Sociorum in insulis Capitis, ut vocant, viridis statione, de soli insalubritate, de cumulatis nostrorum illic funeribus. His accessere multa incommoda non toleranda Societati cum a Ministris regis, tum ab incolis insulae. Ministri non dabant reditum ad alendos missionarios destinatum; ideo eorum fuit cura in domum Professam converti Residentiam. Adjungere insolentes conditiones, cum quibus Societas nec Ulyssipone ipsa sedem figeret. Demum eo progressi, ut nostros criminarentur apud tribunalia Regis, ne tanquam suspectis haberent fidem, si querelas suas scripsissent.

8. Volebant quidem nostros apud se retinere, ut ipsis esset praesidium adversus insolentiam Praefectorum; ut medicamentis in Lusitania ad nos curandos missis, eorum morbis succurreremus; minime vero ut spiritualibus ipsorum infirmitatibus mederemur. Confessarios enim amabant sibi similes. Ecclesiastici pari, aut majore radio ferebantur adversus nostros. Existimabant suam apud Insulanos minui auctoritatem, quod moribus nobis essent longe dissimiles. Hac, aliaque coegere P. Mutium totius Societatis moderatorem, post rem diu consideratam & agitatam, ad Residentiam dissolvendam. Illius res venditae sunt, & pretium aequis divisum partibus in singula distributum Collegia.

Duo in Ma-
zagonia.

9. Profecti ad Mazagoniam coloniam Lusitanorum in Africa Tingitana sacerdotes duo P. Franciscus Cabralius junior, ad alterius ejusdem nominis distinctionem, & P. Franciscus Eduardus. Illic sunt morari usque ad annum 1645. Initio professionis id accidit ad mirandum omnibus. Erat in celoce puellulus, unum natus annum, nondum pronunciabat ulla verba; solutis velis, & sublati anchoris clara is voce exclamavit: *Boa viagem*, id est, felix, ac faustum sit iter. Accepere omnes multo cum plausu omen, cui respondit navigatio ad votum. Praeter plurimos fructus collectos hi Patres mille piis artificis martiales animos nihil, quam sacra bella contra Mauros cogitantes, sic in DEUM convertere, in purgandas per confessionem conscientias, & alia pietatis opera, ut omnibus curis anteposuerint animorum munditiam, & virtutum studia.

Missionarii ad
Brasiliam.

10. Quamvis hoc anno navis una petiverit Indiam, nulli de nostris eo transportati sunt. In Brasiliam contendit P. Franciscus Carnerius, qui postea nostrum egit Provinciale. Socios accepit Antonios duos, Carnerium, & Vasæum, novitios; posterior annis volventibus migravit ad excolendam vineam Maranonis. Adjunxit etiam quatuor scholasticos ibi Societati adscribendos.

Misso in Ca-
stelbranco.

11. Ad nobile oppidum Castelbranco in dioecesi Guardienti tempore magis jejunii ad habendam sacram missionem iverunt Conimbricæ P. Antonius Bandeira, & Petrus Amaralius nondum sacerdos. Erat morum facies miterrima: Nam omnis Nobilitas, quae multa erat, & abundans divitiis, flagrabat mutuis & antiquis odiis. Audacia fecit animos Castellae vicinitas: patrato enim scelere facilius patebat in aliud regnum transitus. Nobilitatem imitabatur vulgus. Rarities tanta omnes invaserat, ut tanto in oppido pauci reperirentur odiorum ex-
per-

pertes. Passim rixæ, & cædes. Regum Ministri impares erant frændæ licentia.

12. Oppidum ingressi Verbi divini præcones, non deponere animos, scientes, posse DEum è lapidibus suscitare filios Abrahæ. Instar miraculi fuit universus animorum motus, & conversio. Infinitum sudarunt in extinguendis odiis eventu felici; nam conciliati sunt inter se, qui non solum à parentibus, sed ab avis odia veluti per manus acceperant. Tum sacerdotes nonnulli, tum sæculares, è veterino turpitudinum emersere, relicta antiqua cum fæminis perditiſſimis consuetudine. Abusus multi exterminati. Putabatur res Christo Domino indecora verbum illud in symbolo fidei, *Descendit ad Inferos*. Ridicula persuasio cum ejusmodi ignorantis dissipatione sunt legitimæ myſteriorum explanatione.

13. Omisſis quàm plurimis magni momenti ad DEum conversionibus, sequens tacenda non est. Sacerdos musicus totum se ab annis viginti tradiderat impudicæ fæminæ, cujus maritum coegerat in exilium. Sæpe conati sunt Episcopi hominem de sordium volutabro quâ minis, quâ poenis extrahere. Verum canebant furdo. Tandem onustus catenis, jumento impositus ad carcerem Guardiæ urbis deportatur: post ipsum vehebatur fæmina manicis, & compedibus ligata. Die mediâ per oppidum inter satellites profecti: nihil erubuit sacerdos, vulum præferre hilarem, quasi id esset triumphus, non probrum. Ita jam frontem posuerat, ut, cum volebant confabulantes affirmare rem deploratam, dicerent: id negotium tam sine remedio est, quàm insana-bilis ille sacerdos.

14. Plures menses latuit in carcere. Nihil eum horror ergastuli fregit. Existimans tamen Episcopus emendatum jussit abire liberum. Interrogavit, an simul eadem suo scorto daretur libertas? cum responsum fuisset, non concedi: igitur, ait, nec ego relinquam carcerem. Itaque ad fastidium & ipse, & fæmina in vinculis fuere. Tunc vel ob rem desperatam, vel respectu alio, qui sciri nequivit, ambo & in suam domum, & in consuetudinem turpissimam reversi.

15. P. Bandeira miserans hominis vicem, ut artificio caperet, insinavit se in ejus amicitiam, occasione musicæ, in qua citra dubium eminebat. Laudavit sæpe dulcissimam hominis in canendo peritiam. Cum frequenter easdem & coram, & absens iteraret laudes, sic animum sacerdotis sibi devinxit, ut nullus in Bandeira laudibus magis assiduus. Aderat semper concionanti, videbatur profundens ubertim lacrymas. Voluit favorem Patris in negotio consanguinei satis arduo, Addixit Bandeira, & ex voto confecit. Tum ejus arreptâ manu; & mihi à te petendum, ait, quod tuâ & meâ magni interest; non de-futurum spero. Promittit sacerdos. Bandeira verbis ab Spiritu sancto in rem datis homini ponit ante oculos corruptissimam vitam, DEI misericordiam tot annis expectantem: adesse tempus, & locum poenitentia: nunc videndum, an sibi ex corde sit amicus, an verbo tenus. His & aliis saxum pectus in ce-ram emollitum est: procidit ad Patris pedes, opem orat animæ suæ; se para-tum ad, quæque juberet, exequendum. Non secus fecit. Dimittit à se me-rettriculam, per generalem confessionem expurgat animum, ac ex offendiculo publico fit publicum apud suos populares virtutis exemplum.

16. Ob tot res præclaras, quas per servum suum agebat DEus, cogita-runt de fundando Societatis Collegio. Finitâ quadragesimâ, cum vellent eos morari ad quietem aliquam honestâ recreatione capiendam; respondit P. Ban-deira: Societatis missionarios nec per horam cum honore in oppidis permanere, finitis suæ missionis laboribus: ad operandum se venisse, non ad quiescendum.

17. P. Antonius Alvarus cum Balthasare Sâ nondum sacris initiato ad oppidum Goesium in diocesi Conimbricensi perrexit habiturus conciones qua-dragesimales. Illic præter solitos tam sancti laboris proventus, instituit Congre-gationem ad juvandas animas in purgatorio, simulque processionem dictam à Passibus Domini Crucem ferentis, quæ apud Lusitanos fit summa cum pietate.

Antonius Franco.

N n 2

Ean-

Aliz misſio-
nes ex Col-
legio Conim-
bricensi.

Eandem Tourasii crexit P. Petrus de Silva. Anno verò 1597. Antonius Alvarus moverat incolas Goënses ad fundandum templum, ac domum, ut vocant, misericordiae; suis ipse manibus jecit primum lapidem. Alius de nostris illic condidit Sanctissimi JESU Nominis Sodalitatem.

P. Franc. Suarius Lusitanus addicitur carceri.

18. Quintâ Septembris turbavit socios res insperata, multisque plena periculis. Adeunt Professam Domum Petrus Fernandus Monterius, & Franciscus Mesquita, senatores gravissimi, Regisque nomine addicunt carceri in eadem domo P. Franciscum Suarium Lusitanum Illustrissima natum familia, sed per id tempus infelici. Fugerat in Castellam Joannes Suarius P. Francisci germanus; ad hunc dedit litteras Joannes: fictas alii putant ab aliquo tantæ familiæ inimico: veniunt hæc in manus Francisci Lucenæ, qui erat Regi à secretis; eas tradit militi ferendas ad P. Suarium, qui respondit, illas daret suo Superiori, sibi regulam esse non aperiendi litteras. Id miles exequi noluit, sed reversus nunciat Lucenæ P. Suarium litteras accepisse, & legisse, dictumque suum munit jure jurando.

19. Erant ea tempora suspicionum plena, præsertim adversus consanguineos transfugarum Nobilium. Septem menses latuit in eis tenebris; capillus totus canescebat, cum antea nullum esset indicium. Tandem post exactam inquisitionem pronuntiatur innocens. Id multi existimârunt innocentiae argumentum, quod eodem tempore, quo liberatur Suarius vinculis, Lucena tanquam læsæ majestatis reus comprehensus, publicâ Judicum sententiâ securi collum subjecit. An ille finxerit litteras ad tentandam fidem P. Francisci, non auctim affirmare. Si finxit, tulit supplicium, quod Franciscus, si inventus foret nocens, fuerat subiturus.

Annus 1643. Soc. 104.

Missionarii ad Marañoniam, & illorum exitus lamentabilis.

1. **P**atuit Provinciæ anno præsentis de novo colendus ager in regionibus Marañonix. Has terras Brasiliæ conterminas occupaverant Galli anno 1608. ibi condiderunt urbem dictam à S. Ludovico. Anno 1615. à summo Præfecto Classis Hispanæ Alexandro Mora victi sunt, atque exuti urbe suâ, & arce. Galli quippe indigenarum auxilio, quo fidebant maximè, destituti, se suâque tradidère Lusitanis.

2. Hinc habuit initium Missio Marañonensis. Ad ipsam fovendam mittebantur cultores animarum ex nostris Provinciæ Brasiliensis, pauci equidem pro tanta segete. P. Ludovicus Figueira, qui de Lusitania ad salvandas animas migraverat in Brasiliam; ex hac ad Marañoniam missus, ut vineæ illius præficeret operariis, secum reputans pro tam vasto campo paucitatem, remeavit in Lusitaniam, cum ad protegendam indigenarum libertatem, tum ad invitandos operarios.

3. Post annos aliquot consumptos collegit selectissimorum egregiam manum, quindecim partim sacerdotes, partim non sacerdotes. Ulyssipone discesserant Aprilis die ultimâ. Duodecimâ Junii appulserunt ad Marañoniam. Jactis anchoris, dum cogitant de statu regionis explorando; nam anno 1641. Hollandus vi occuparat urbem S. Ludovici; ad eos approperebat Hollandorum scapha, recognovitque hostilem esse navem; & ipsi conspexère sub hostis ditone regionem esse, de qua pulsus est à Lusitanis sub finem hujus anni.

4. Sublatis anchoris navigant ad Amazonum flumen, quod est maximum totius orbis; per ostium latitudine 70. leucarum mare ingreditur; incolæ vocant *Para*, id est, mare magnum: ibi Alexander Mora urbem condiderat. Illo accessère 27. Junii. Est mare valde periculosum in ostio fluminis, plenum vadis, hæsit navis in arena: tamdiu verberata fuit æstu tumente, donec post varios successus lacerata est. De nostris solum tres ad terram emerferunt. Alios aut voravit mare, aut incolæ unius insulæ, ad quam dicuntur in fragmento na-

vis